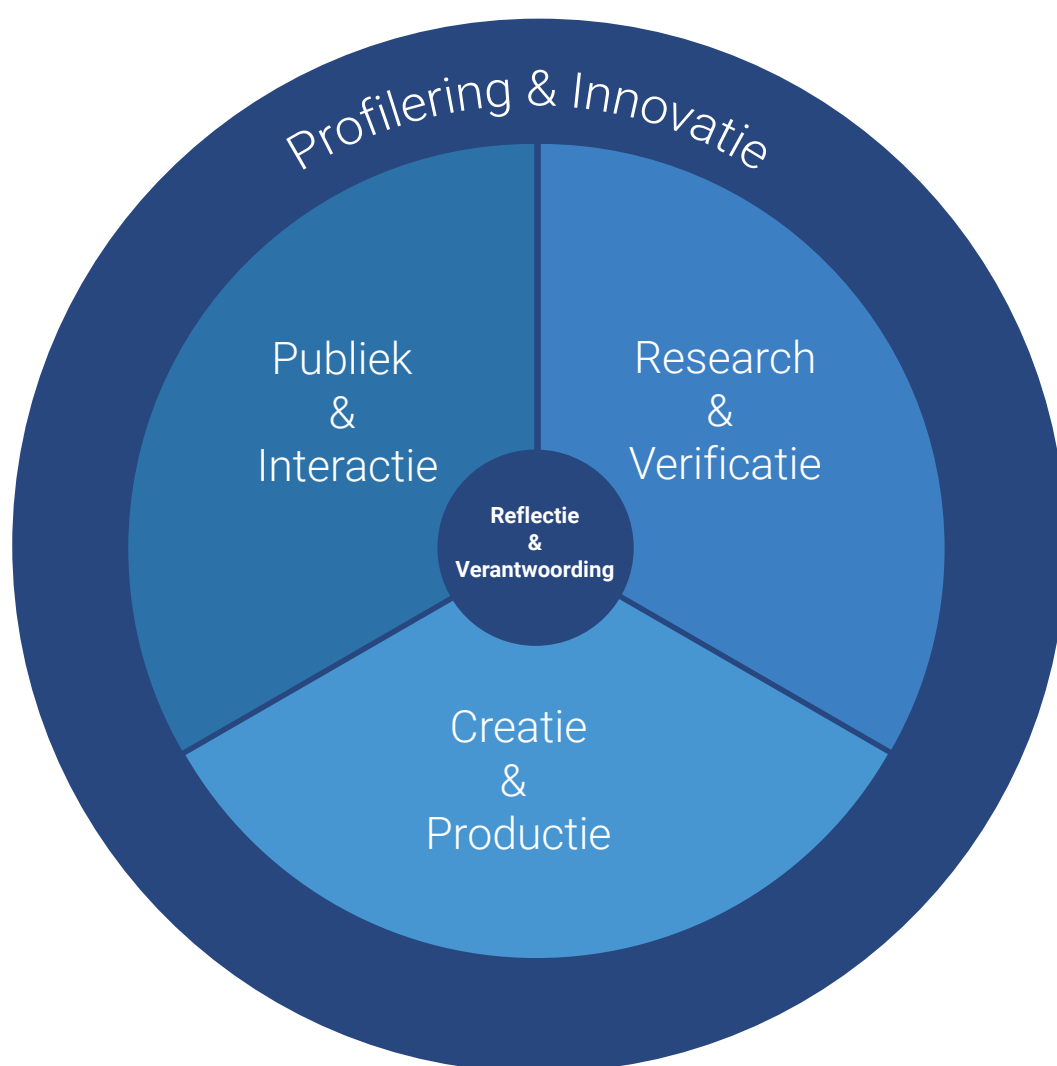

Terug naar de kern

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
A Beroepscontext: waarneembare veranderingen	4
A.1 Inleiding: wat is journalistiek?	4
A.2 Contextuele ontwikkelingen	5
A.3 Uitdagingen in de maatschappelijke opdracht van de journalistiek	6
B Eigentijdse beroepsoverstijgende vaardigheden	10
B.1 Interpersoonlijke vaardigheden	10
B.2 Persoonlijke vaardigheden	10
B.3 Analytisch-cognitieve vaardigheden	11
B.4 Digitale vaardigheden	12
C Opleidingsomgeving	13
D Beoogde competenties	16
D.1 Richtinggevende kennisthema's: Body of Knowledge	16
D.2 Overzicht van competentiegebieden	18
E Koppeling met Internationaal Domein	25
E.1 Verschil EHEA en EQF	25
E.2 Dublin-descriptoren	25
E.3 EJTA (Tartu Verklaring, 2020)	26
F Opleidingsperspectief	27
F.1 Beroepsprofiel	28
F.2 Ontwikkeling	28
F.3 Mogelijkheden voor cross-overs met andere profielen/sectoren	28
F.4 Verhouding en verbijzondering LOP en (lokale) opleidingsprofielen	39
G Verantwoording	30
G.1 Totstandkoming LOP 2023	30
G.2 Literatuur en bronnen	31

Voorwoord

Voor u ligt het landelijke opleidingsprofiel (LOP) voor journalistiekopleidingen in het hoger beroeps- onderwijs. Het is geschreven in opdracht van de Vereniging Hogescholen en vormt een kaderstellend document voor de inrichting en realisatie van de beroepsopleiding journalistiek, binnen de sector Hoger Economisch Onderwijs (HEO). De periodieke herziening van een opleidingsprofiel zorgt voor een inhoudelijk actuele, bruikbare en relevante situatieschets op basis waarvan de opleidingen hun onderwijs dienen te verzorgen.

Dit *Landelijk Opleidingsprofiel Journalistiek 2023* vervangt het in 2015 vastgestelde *Beroeps- en Opleidingsprofiel Journalistiek*. Dit LOP is opgebouwd volgens eenzelfde structuur als andere profielen binnen de sector HEO en bestaat daarom uit de volgende onderdelen:

- a) **Beroepscontext:** een schets van waarneembare beroepsrelevante ontwikkelingen;
- b) **21st century skills** passend bij deze ontwikkelingen;
- c) **Opleidingsomgeving:** externe invloeden op de opleiding en vice versa;
- d) **Beoogde competenties** met richtinggevende kennisthema's in een **Body of Knowledge**;
- e) Koppeling met het **internationale domein** (Dublin-descriptoren / EHEA, EQF);
- f) Opleidingsperspectief c.q. **beroepsprofiel** in termen van beroepsomschrijving, taken, rollen, of kenmerken (verdwijnen en verschijnen), met mogelijkheden tot cross-overs met andere profielen/ sectoren en de verhouding tussen het LOP en de profielen van de vier opleidingen in Tilburg, Utrecht, Zwolle en Ede (TUZE);
- g) Verantwoording van de **totstandkoming** van het LOP.

Hoewel de wereld in hoog tempo verandert, zijn we met sommige verandertrends al enige tijd bekend. Al vóór de huidige lichterjournalistiekstudenten waren we al bekend met uitdagingen als het versterken van vertrouwen in de journalistiek, het publieksgericht werken, het omgaan met maatschappelijk onbehagen en het anticiperen op technologische vernieuwingen.

Toch is er nieuws onder de zon, al was het maar omdat sommige trends sneller gaan dan we dachten, omdat sommige trends onomkeerbaar lijken of omdat trends in elkaar gaan grijpen en zo een nieuwe context scheppen. De relevantie van het kunnen omgaan met toenemende complexiteit, met continue transitie en met verschuivingen in het krachtenveld vEn daarmee neemt het belang van kritische, onafhankelijke journalistiek alleen maar toe. Dit document ondersteunt onze opleidingen in het aangaan van die uitdaging.

Werkgroep LOP 2023

Harmen Groenhart (Fontys)

Douwe Schaaf (CHE)

Erik van Schaik (Windesheim)

Maaïke Severijnen (HU)

A Beroepscontext: waarneembare veranderingen

A.1 Inleiding: wat is Journalistiek?

De vraag wat journalistiek is kan op verschillende manieren worden benaderd. Journalistiek valt te bezien als een roeping en dan gaat het met name om drijfveren, waarden en legitimiteit. Journalistiek kan worden beschouwd als een beroep en dan gaat het met name om professioneel handelen en wat daar aan waarden en praktijken voor nodig is. En journalistiek kan worden gezien als sector, en dan gaat het met name om het werkveld als geheel en (uitdagingen omtrent) het normatieve en commerciële bestaansrecht van mediatitels. In dit opleidingsprofiel komen alle drie deze perspectieven naar voren.

Vanuit normatief oogpunt vindt journalistiek haar legitimatie in dienstbaarheid aan de samenleving in een democratische rechtstaat. *"Its first loyalty is to citizens"*, zo zeggen Kovach en Rosenstiel in *The Elements of Journalism* (2021) en daarmee bedoelen ze dat een journalist handelt in het belang van burgers die een vrij en autonoom leven moeten kunnen leiden in een rechtstaat. Journalisten doen dat door het signaleren en inzichtelijk maken van relevante onderwerpen, door het bieden van een podium voor debat, door het controleren van de macht. Ze zijn onafhankelijk van degenen over wie ze berichten en moeten hun eigen morele kompas kunnen volgen. In essentie, aldus Kovach en Rosenstiel, ligt het wezen van het journalistieke beroep in de verificatie van feiten en beweringen. Met die kritische, onafhankelijke focus op feiten onderscheidt de journalistiek zich van voorlichting, marketing en propaganda.

Het Europese verbond van journalistiekopleiders (EJTA) typeert het journalistieke beroep als volgt: *"Journalists should serve the public by providing an insight into political, economic, socio-cultural conditions; stimulating and strengthening democracy at all levels; stimulating and strengthening personal and institutional accountability; stimulating and strengthening an open and respectful public conversation; strengthening the possibilities for citizens to make choices in societal and personal contexts, ... while ... feeling responsible for the freedom of expression; respecting the integrity of individuals; being critical of sources and independent of vested interests; using customary ethical standards."* (EJTA, 2020)

Waar Kovach en Rosenstiel spreken van 'primaire loyaliteit aan burgers' – en dus aan democratie – benadrukt de EJTA dat journalisten de taak hebben om de democratie *'at all levels'* te versterken. Dat betreft onder meer het streven naar wederzijds begrip en vertrouwen, tussen burgers onderling enerzijds en tussen burgers en goed functionerende democratische instituties anderzijds. Van lokaal tot landelijk niveau levert de journalistiek een belangrijke bijdrage aan de sociale cohesie. Vanwege deze wezenlijke relatie met de democratische samenleving, is het journalistieke vak zo divers en gelaagd als die samenleving zelf en alle krachten die daarop inwerken. Alles wat redelijkerwijs relevant is voor het functioneren van een democratische samenleving en de rol die burgers daarin spelen, dient onderwerp van journalistieke aandacht te zijn. Behalve als normatieve drijfveer komt dienstbaarheid tot uiting in de werkwijze van journalisten die steeds meer publiekgericht werken, en in strategieën van mediabedrijven die steeds meer opereren vanuit specifieke behoeftes van nieuwsgebruikers.

Bovengenoemde bronnen zijn niet willekeurig gekozen. Kovach en Rosenstiel gelden als internationaal toonaangevend wat betreft de standaard van en reflectie op journalistiek.

De EJTA formuleert haar standaard voor bijna alle journalistiekopleidingen in Europa. En deze ligt inhoudelijk sterk in lijn met diverse Nederlandse standaardwerken (Kussendrager et al, 2022; Evers, 2021), beroepscodes (Genootschap van Hoofdredacteuren, Leidraad van de Raad voor de Journalistiek) en redactiestatuten. Het vak heeft een eeuwenoude oorsprong in het ontstaan van noties van persvrijheid en vrijheid van meningsuiting, in de Verlichting, in de uitvinding van de boekdrukkunst en andere communicatietechnologieën en in de groei van politieke of handelgedreven behoefte aan informatie-uitwisseling. De afgelopen eeuw heeft het beroep een sterke professionalisering doorgemaakt in de vorm van beroepsorganisaties, raden, ethische standaardisering en opleidingen. Cruciale gebeurtenissen noopten tot herbezinning, zoals internationaal het werk van Lippman na de Eerste Wereldoorlog, de Hutchins Commission on Freedom of the Press na de Tweede Wereldoorlog, en in Nederland na de moord op Pim Fortuyn en op het moment van schrijven, waarbij de autoriteit van

instituties als journalistiek, wetenschap, rechtspraak, politiek en zelfs democratie onder druk lijken te staan.

Het vorige opleidingsprofiel (BOP, 2015) is opgesteld vanuit een vergelijkbaar inhoudelijk kader en vatte de essentie van het vak samen in drie functies: de informatiefunctie, de controlefunctie en de expressiefunctie. *“Een goed functionerende journalistiek zou zich bewust moeten zijn van het vervullen van deze maatschappelijke functies. De journalistiek ontleent er immers zijn (sic) legitimiteit aan. Bovendien onderscheidt de journalistiek zich hiermee [...] van andere communicatievelden, zoals overheidscommunicatie, voorlichting en PR.”* (p.8)

A.2 Contextuele ontwikkelingen

Voor het omschrijven van de contextuele ontwikkelingen en uitdagingen waar het vak voor staat hanteerde het vorige opleidingsprofiel een indeling van technologische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Die indeling houdt zeker wel stand, al zijn ontwikkelingen op met name maatschappelijk vlak een fundamentele, soms zelf existentiële uitdaging gaan vormen voor de journalistiek.

Op **technologisch vlak** heeft mediaconvergentie zonder meer doorgezet; de oorspronkelijk gescheiden werelden van print, radio en tv zijn nog verder met elkaar verweven geraakt. Bijna elke oorspronkelijke dagbladtitel publiceert nu ook video- en audioproducties en regionale omroepen manifesteren zich op internet en social media als *online first* medium. Titels met een puur online oorsprong zoals *nu.nl*, *Follow the Money* of *De Correspondent* leveren content in beeld, geluid en tekst. Die laatste geeft op haar beurt dan weer gedrukte boeken uit. Ook de journalist zelf wordt geacht te kunnen omgaan met beeld, geluid én tekst. Van het maken van eenvoudige smartphone-opnames tot het volledig crossmediaal opereren als camjo.

Het hele journalistieke proces is in rap tempo gedigitaliseerd en dat heeft veel mogelijkheden gecreëerd in alle fasen van het journalistieke werk; van publieksinteractie tot research en productie. Een professionele journalist gebruikt geavanceerde zoektechnieken voor het verzamelen, verifiëren en analyseren van informatie. Sommige journalisten gebruiken codetaal of scraping tools om efficiënt data te verzamelen. Ook in het schrijfproces speelt kunstmatige intelligentie een steeds grotere rol. De generatieve AI-toepassingen zijn zo gebruiksvriendelijk en impactvol geworden dat de journalistiek én het journalistiekonderwijs er niet meer omheen kunnen. Journalisten kunnen niet zonder een goed begrip van tools, computertaal of algoritmes. Niet alleen omdat het toepasbaar is op hun eigen werkzaamheden, maar ook omdat het onderwerp van journalistieke aandacht moet zijn. Algoritmes, bijvoorbeeld die van grote internationale technologiebedrijven, beïnvloeden ons leven en vormen kansen én bedreigingen voor een samenleving.

Op **economisch vlak** zien we de laatste jaren enkele belangrijke ontwikkelingen. Om te beginnen is gebleken dat nieuwsconsumenten wel degelijk bereid zijn om te betalen voor online content. Dat komt met name tot uiting op het gebied van digitale abonnementen bij diverse titels. Ook dagbladtitels genereren momenteel inkomsten met zogeheten ‘premium-content’. Hoewel microbetalingen, zoals in online kiosken, vooralsnog minder goed van de grond zijn gekomen, gaat de sector door met het verkennen van verdienmodellen, bijvoorbeeld in de podcastmarkt. Daarmee is het perspectief van dalende inkomsten de laatste jaren – tenminste tijdelijk – gekeerd. Mede daardoor is er anno 2023 volop werk in de journalistiek, getuige de vele vacatures bij diverse titels die soms maar moeizaam ingevuld worden.

Dat is een opsteker voor de sector en voor degenen die op contractbasis als journalist aan de slag kunnen. Ook zijn er nog altijd veel journalisten die freelancen. En hoewel dat voor sommigen een goede bron van inkomsten vormt, is het uur- of stukloon voor zowel veel beginnende journalisten als voor ervaren onderzoeksjournalisten aan de lage kant. Mede dankzij inspanningen van de NVJ zijn er kleine stappen vooruit gezet in de tarieven die grote mediatitels hanteren. Daarnaast zijn er ook steeds meer mogelijkheden voor financiering vanuit fondsen en subsidies, zoals het *Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten*, het *Stimuleringsfonds voor de Journalistiek*, gemeentelijke mediafondsen

en internationale organisaties zoals *journalismfund.eu* of *Arena*. Dergelijke ondersteuning wordt in toenemende mate ook gezamenlijk aangesproken, door (internationale) samenwerkingsverbanden tussen redacties, journalisten en journalistieke collectieven.

Op het gebied van eigenaarsstructuur in de sector leken de zorgen over en maatregelen tegen persconcentratie de laatste decennia wat op de achtergrond geraakt. Met het afschaffen van de Tijdelijke Wet Mediaconcentratie verdween de beoordelende rol van het Commissariaat voor de Media bij overnames in de sector. De Autoriteit Consument en Markt kijkt tegenwoordig bij overnames met name naar de advertentiemarkt. Inmiddels staat mediaconcentratie weer op de agenda bij de wetgever, mede door de motie van kamerlid Kwint (2021) die verzocht om betere bescherming van de pluriformiteit van het media-aanbod. Door de gestage overnamegroei van de Vlaamse uitgevers Mediahuis en DPG Media is er volgens sommigen sprake van een 'duopolie' op de Nederlandse dagbladmarkt, die momenteel met name op regionaal en lokaal niveau gevolgen heeft. DPG Media manifesteert zich ook duidelijk op de online markt met titels als *nu.nl* en *indebuurt*. Recentelijk was er ook beweging rondom het eigenaarschap van ANP en substantiële spelers in de AV-sector.

Soms wordt dit gezien in het licht van 'een vuist maken' tegen de macht van technologie-reuzen. Internationale bedrijven als Google en Meta hebben het merendeel van de nationale advertentiemarkt in handen en dat zet het speelveld van de journalistieke sector serieus onder druk. Niet voor niets richt de EU haar pijlen steeds meer op de disruptieve invloed van grote technologiebedrijven. Het gaat om essentiële pijlers voor het voortbestaan van de journalistiek en de maatschappelijke informatievoorziening.

Op **maatschappelijk vlak** noemde het opleidingsprofiel in 2015 het veranderend mediagebruik van nieuwsconsumenten en een steeds kritischer publiek als relevante ontwikkelingen. Die ontwikkelingen hebben zich versterkt en vanwege het belang daarvan werken we die verder uit in de volgende paragraaf.

De impact op de journalistiek van de ontwikkelingen op dit vlak lijkt de impact in technologisch en economisch opzicht te overschaduwen. De journalistiek wordt diep in haar bestaansrecht geraakt door een beperkt vertrouwen in de journalistiek en andere democratische instituties, door een vooralsnog kleine, maar groeiende groep nieuwsmijders, door een luider klinkend maatschappelijk onbehagen en daarmee samenhangend een onveiligere werkklimaat.

A.3 Uitdagingen in de maatschappelijke opdracht van de journalistiek

Maatschappelijk onbehagen

Aan diverse fronten staat de rechtstaat onder druk; binnen het politieke en maatschappelijke discours klinken steeds duidelijker diskwalificaties van pijlers van de rechtstaat; er is weinig vertrouwen in openbaar bestuur, in journalisten, in mensen onderling; de samenleving lijkt steeds verder af te drijven van een gemeenschappelijke notie van wat feitelijk waar is en wat niet; dit alles verder aangewakkerd door een toenemende stroom aan gemanipuleerde of opzettelijk verdraaide informatie.

Een zeker maatschappelijk onbehagen is al sinds de eeuwwisseling sterker zichtbaar geworden, zowel in het politieke discours als in de onderstromen in de samenleving. Dat leidt nu en dan tot expliciete culturele confrontaties, die ontegenzeggelijk journalistieke aandacht verdienen. Maar evenzo is het van belang te zoeken naar de oorzaken van onvrede in brede zin, die bijvoorbeeld volgt uit een gevoel van miskennis (De Voogd en Cuperus, 2021) of ongelijke verdeling van welvaart en kwaliteit van leven (SCP, 2020). Daarbij is ook het functioneren van de journalistiek zelf een factor van betekenis. Al sinds de moord op Pim Fortuyn is de sector meer gaan zoeken naar de juiste toon, onderwerpen en invalshoeken, om aansluiting te behouden of te hervinden met de ontevreden of 'boze burgers'. Een zichtbaar meer publieksgerichte houding en een bredere vertegenwoordiging in het medialandschap van meer rechts georiënteerde titels, is niet voldoende gebleken om het wantrouwen of zelfs mijden van nieuwsmedia te voorkomen.

Een hiermee verwante ontwikkeling is hoe niet-journalistieke actoren inmiddels zelf platforms en kanalen starten om zo – buiten de kritische journalistieke blik om – hun eigen boodschap onversne-

den onder de aandacht te brengen. Niet zelden is de journalistiek daarbij ook kop van jut, getuige het door sommige politici stelselmatig framen van professionele nieuwsmedia als *'fake news'*. Dergelijke polarisatie is een worsteling voor menige journalistieke redactie.

Vertrouwen in de journalistiek

Uit het Digital News Report blijkt dat iets meer van de helft van de Nederlanders vertrouwen heeft in de journalistiek (Reuters, 2021). Iets minder dan de helft gelooft dat nieuwsmedia onafhankelijk kunnen opereren van politieke en commerciële invloed. Over de jaren heen schommelt dat wat, maar het lijkt redelijk stabiel. Maar veel is het niet en dan staat Nederland er nog rooskleurig op in vergelijking met andere landen.

Een andere zorg betreft het toenemende aantal nieuwsmijders, mensen die zich bewust selectief of helemaal niet meer aan nieuws blootstellen. Ongeveer een kwart van de Nederlanders vermijdt het nieuws (Reuters, 2017) en de trend in Europa is dat dat aandeel toeneemt. Nieuws mijden is gerelateerd aan afnemend vertrouwen, maar ook aan (streven naar) mentaal welzijn (De Bruin et al, 2021) en het komt voor onder zowel de jongere als oudere nieuwsconsumenten.

Een ware opgave, want zonder vertrouwen kan de journalistieke beroepsgroep haar informatie- en signaleringsfunctie niet vervullen. De waakhond moet wel gehoord en geloofd worden. Opvallend is dat naast dit lage vertrouwen in het beroep, het vertrouwen in individuele nieuwstitels nog relatief hoog is. Driekwart van de Nederlanders vertrouwt bijvoorbeeld NOS, RTL Nieuws of de regionale mediatitels. Dat geeft enige hoop.

Veiligheid in het journalistieke werk

Naast een laag vertrouwen zien we ook een duidelijke toename van intimidatie, verdachtmakingen, framing en zelfs geweld richting journalisten (I&O Research, 2021; Brenninkmeijer & Odekerken, 2017; Bovenkerk & Odekerken, 2009). Journalisten en redacties gaan daardoor behoedzamer te werk of wagen zich soms zelfs helemaal niet meer aan bepaalde onderwerpen. Dit vormt een serieus probleem voor de democratie.

Persveiligheid staat dan ook steeds nadrukkelijker op de politieke agenda en dit leidde onder meer tot voorrang bij behandeling van strafbare feiten tegen journalisten en een verhoging van de strafeis voor delicten die tegen een journalist zijn gepleegd. Daarnaast ondersteunt de regering *PersVeilig*, het samenwerkingsverband tussen de NVJ, het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren, het OM en de politie. PersVeilig heeft tot doel om "de positie van journalisten te versterken tegen geweld en agressie op straat, op social media en tegen juridische claims".

In een online wereld waarin iedereen in staat is om informatie samen te stellen en te publiceren, heeft de journalistiek haar monopolie op de poortwachtersfunctie definitief verloren. Van het massamediamodel is de journalistiek getransformeerd naar het netwerkmodel (Drok, 2019). Dat is nog steeds wennen, maar juist dankzij die alomtegenwoordigheid van informatie hervindt de journalistiek haar legitimiteit in een groeiende rol als gids en duider. Ook met het ontmaskeren van onwaarheden en fakes is het belang van het beroep toegenomen. Tegelijk is het werk daarmee onherroepelijk ingewikkelder geworden. Al was het maar omdat de politieke intenties waarmee informatie gemaakt en verspreid wordt niet op voorhand duidelijk zijn.

Tot slot is veiligheid niet alleen een extern vraagstuk. Sociale veiligheid op de redactie hangt samen met een groeiend maatschappelijk bewustzijn over hoe macht op de werkvloer ongezond kan uitwerken. Om creatief, kwalitatief en innovatief te kunnen werken in een gezonde feedbackcultuur, is het belangrijk om psychologische veiligheid te ervaren. Dit omvat het durven afwijken en fouten te maken; schuren vanuit vertrouwen en verbondenheid ('safe & brave').

De Raad voor Cultuur (2022) benoemt dat de creatieve sector (waar journalistiek onder valt) extra gevoelig is voor sociale en psychologische veiligheid. Deze precariteit volgt uit sterke afhankelijkheid van werknemers van de organisatie door de vele kortlopende contracten. Dit vraagt om het aangeven van grenzen en bewustzijn van wat werknemers in de sector zelf kunnen bijdragen aan

een veranderende, gezonde redactiecultuur. De Raad roept het onderwijs expliciet op om hier meer aandacht aan te besteden.

Inclusiviteit

Gezien de taak om voor een brede groep mensen over een complexe samenleving te kunnen berichten, behoort het inclusief kunnen denken en werken tot het basispakket van iedere journalist. Redacties streven al decennia naar meer diverse achtergronden onder journalisten, hoofdzakelijk vanwege de overtuiging dat je dan een beter, scherper en completer beeld van de samenleving hebt.

Tot op heden is dat overigens met wisselend succes, de samenleving lijkt sneller te diversifiëren dan nieuwsredacties. Werd deze uitdaging voorheen vooral omschreven in termen van diversiteit in de journalistiek, nu valt vaker de term 'inclusiviteit'. Daarmee verschuift het accent van louter representatie naar waarden als wederzijds begrip en samenhang. Overigens is daarmee ook weer een brug te slaan naar alle posities van het politieke spectrum. Zonder oog en begrip voor de ander ligt eenzijdigheid op de loer.

Geletterdheid

Een andere relevante ontwikkeling betreft de afnemende geletterdheid, onder meer onder jongeren (Gubbels et al, 2019). Een aanzienlijke groep is minder goed in staat om informatie op te zoeken, te begrijpen en te evalueren. Dat impliceert een tweeledige uitdaging voor de journalistiek. Enerzijds moet zij zich meer inspannen om ook een minder geletterde groep mensen te bereiken. Anderzijds raakt dit de taalvaardigheid van aankomende journalisten. Journalistiek is en blijft een talig beroep en voor het goed verwerken van informatie is een bovengemiddelde taalvaardigheid noodzakelijk. Daar zal dus eerder meer dan minder aandacht voor moeten komen. Ook omdat de aard van die taalvaardigheid door de mogelijkheden van generatieve kunstmatige intelligentie aan het veranderen is.

Klimaat en duurzaamheid

Naast de uitdagingen die samengaan met druk op onze rechtstaat en de spanningen op sociaal-cultureel vlak dient zich een andere uitdaging aan met de mondiale klimaatverandering. Het begint met journalistieke aandacht voor bijvoorbeeld droogte, wateroverlast en de aanleg van windmolens, maar het goed kunnen volgen en duiden van alle oorzaken, gevolgen en maatregelen omtrent klimaatverandering vraagt nieuwe kennis en inzichten. Hoewel sommige journalisten nu al scherp zijn op thema's als hernieuwbare energie en greenwashing, valt er op het vlak van klimaat een hele systeemtransitie te verwachten (De Coninck, 2022). Willen journalisten die transitie kunnen signaleren en duiden, dan dienen ze op zijn minst te doorgronden hoe het samenspel van bestuur, industrie, instituties, gedragsverandering, technologie en de financiële sector die transitie beïnvloedt.

Grenzen van de journalistiek

De journalist wordt door beroepsbeoefenaren en wetenschappers een normatieve gewichtige rol toebedeeld als vierde macht. En menigeen bedient zich dan ook, in naam van het algemeen belang, van het journalistieke privilege om vrij informatie te vergaren, de ander kritisch te bejegenen en om bronnen te beschermen. Dit gaat ook op bij specialisaties als sportjournalistiek of bedrijfsjournalistiek. De toevoeging 'journalistiek' is in zulke gevallen gelegitimeerd als er sprake is van een kritische, onafhankelijke en dienstbare houding aan publiek of maatschappij.

Maar welke vormen en gedragingen precies als journalistiek gezien worden is minder vastomlijnd. Het vermengen van informatie en amusement, zoals in talkshows of satire, wordt door sommigen gezien als een manier om een belangrijke maar soms droge of zware boodschap over te brengen. Het wordt tevens bekritiseerd, omdat daarbij de journalistieke aard van de boodschap niet altijd even helder is. Er treedt zo een zekere verruiming op van wat wel en niet als journalistiek wordt gelabeld. Bij de Raad voor de Journalistiek speelt dat vraagstuk ook, getuige het al dan niet behandelen van klachten over entertainment- en roddeljournalistiek, maar ook over persoonlijke uitlatingen van journalisten op hun eigen sociale-mediaplatforms. Gaat het om infotainment, dan is het vakdebat vaak doortrokken van zorg over vervagende grenzen.

Aan de andere kant verkennen journalisten nieuwe, serieuze journalistieke vormen zoals datavisualisaties, journalistieke events, theateroptredens en meer kunstzinnige uitingen. Er is discussie

in hoeverre journalisten alleen verslag moeten doen van wat zich afspeelt, of juist ook naar voren moeten brengen wat er aan problemen gedaan kan worden of proactief bruggen moeten slaan tussen groepen die zich van elkaar onderscheiden in leeftijd, culturele identiteit, gender, politieke stijl, geografische ligging, omgangsvormen... de lijst is schier eindeloos.

Naar wendbare en zelfredzame professionals

De voortdurende ontwikkelingen van de afgelopen decennia hebben iets van Sisyfusarbeid: de sector had *online first* en *mobile journalism* nog niet omarmd of de uitdaging van het hybride werken, thuis of op locatie, diende zich alweer aan. De journalist heeft het slim werken met zoekmachines amper onder de knie en moet zich alweer gaan bijscholen op het ontmaskeren van deepfakes. En elke nieuwe jongere generatie begeeft zich weer op een ander sociaal-mediaplatform dan dat wat de oudere garde net met pijn en moeite onder de knie heeft gekregen. We gaan ervan uit dat de sector nooit meer helemaal *in control* zal zijn ten opzichte van maatschappelijke, technologische en economische uitdagingen. In plaats daarvan is het kunnen omgaan met uitdagingen en veranderingen zélf de beoogde *modus operandi* van journalisten. Dat vraagt veel van hun wendbaarheid, zelfredzaamheid en moed.

B. Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden

Om een wendbare en zelfredzame professional te worden, zal een journalist moeten beschikken over verschillende vaardigheden. Vaak worden hierbij de *21st century skills* genoemd. Dit is een verzameling van met name vaardigheden die aankomende professionals moeten voorbereiden op een netwerksamenleving die snel verandert onder invloed van technologie en digitalisering. Het raamwerk voor deze indeling werd bedacht onder de noemer Partnership for 21st century learning (P21) door ceo's van een aantal grote techbedrijven in de VS aan het begin van deze eeuw. Zij constateerden dat afgestudeerden niet de juiste vaardigheden hadden om aan de slag te kunnen in de techsector. Het gedachtegoed en de Nederlandse uitwerking van deze vaardigheden zijn in Nederland verspreid door Kennisnet en curriculumexpertisecentrum SLO (Pijpers, 2017) en op grote schaal ingebed in het primair, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs.

Deze indeling is echter niet onomstreden. Onder anderen onderwijspedagoog Gert Biesta stelde tien jaar geleden al kritische vragen bij deze 21st century skills. Ze gaan uit van een toekomst waarvan we niet weten hoe deze eruit zal zien, maar er zijn wel degelijk uitdagingen waarvan we weten dat deze in de toekomst minstens zo groot zullen zijn, zoals klimaat en zorg. Biesta heeft ook bezwaar tegen het feit dat het gepresenteerd wordt als een *one-size-fits-all* oplossing en dat er gedaan wordt of het onontkoombaar is om met deze 'werkelijkheid' aan de slag te gaan. Hij is er kritisch op dat de wereldeconomie als belangrijkste richtpunt wordt gebruikt voor de vorming van onderwijs, ten koste van andere doelen als brede vorming, gelijke kansen, duurzaamheid en democratie. Onderwijs moet zich niet voegen naar de eisen van de maatschappij, maar wel openstaan voor de mogelijkheden van de wereld (Biesta, 2013).

We sluiten ons aan bij de kritische blik van Biesta, ondanks dat we wel de relevantie zien van bepaalde vaardigheden. Al is het maar omdat voor een groot deel geldt dat deze zeer nauw verweven zijn met het beroep van journalist: denk aan communiceren, samenwerken, kritisch denken, informatievaardigheden hebben, mediawijs zijn. We spreken echter liever van 'algemene, eigentijdse beroepsoverstijgende vaardigheden'. In onderstaande belichten we welke daarvan voor ons beroep relevant zijn en waar sprake is van accentverschuivingen ten opzichte van het vorige beroepsprofiel.

B.1 Interpersoonlijke vaardigheden

Communiceren

Op het vlak van communiceren is een belangrijke constatering dat de taalvaardigheid van jongeren in algemene zin de afgelopen jaren achteruit is gegaan. De basisvaardigheden van lezen, spreken, luisteren en schrijven zijn onmisbaar voor een journalist. Daarnaast zijn er drie duidelijke accentverschuivingen zichtbaar die allemaal samenhangen met de veranderende verhouding tot het publiek. De eerste hangt samen met het vertrouwen van het publiek in de media. Al langere tijd is er een ontwikkeling zichtbaar waarin media de relevantie zien van transparanter werken. Denk aan de komst van ombudsmannen/vrouwen, columns met een toelichting van een hoofdredacteur, kaders waarin de journalist de gehanteerde werkwijze uiteenzet ter verantwoording bij een productie. In een polariserende samenleving, waarin media vaker onder vuur liggen en openlijk wantrouwen ondervinden, is dit echter een onontkoombaar onderdeel van het werkproces geworden. Journalisten zullen op transparante wijze verantwoording af moeten kunnen leggen over hoe zij tot een productie zijn gekomen.

Ten tweede zullen aankomende journalisten meer moeten weten van communicatie in situaties waarin zij zelf onder vuur liggen. De afgelopen jaren zijn meerdere journalisten belaagd en zelfs aangevallen. Hoe handel je in zo'n situatie? Wat doe je als mensen agressief naar je worden? Dat geldt ook in een online omgeving: hoe ga je om met mensen die je persoonlijk aanvallen? Hoe reageer je hierop en hoe wapen je je mentaal hiertegen? Dit vraagt zowel in een fysieke als online setting om een zorgvuldige en bewuste communicatie en profilering.

Er zit nog een derde aspect aan communicatie als het gaat om het publiek. De journalist zal, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen, veel meer vooraf onderzoek moeten doen naar waar het publiek behoefte aan heeft, in plaats van zelf bepalen wat goed is voor het publiek. Hiervoor zal de

journalist zich meer onder de mensen moeten begeven. Dat vraagt om aanvullende communicatieve vaardigheden, bijvoorbeeld meer observeren, luisteren en onderzoek doen bij het publiek, zonder dat daar direct een productiedoel aan vastzit.

Samenwerken

Op het vlak van samenwerken geldt als belangrijk aandachtspunt het veilig samenwerken. De afgelopen periode is er veel aandacht geweest voor de onveilige cultuur op redacties. Journalisten zullen handvatten moeten krijgen voor het omgaan met grensoverschrijdend gedrag op de redactie.

Daarnaast zullen de vaardigheden van de journalist zich moeten verbreden. Samenwerken is namelijk niet alleen nodig in de context van directe collega's en cross-overs met andere redacties, maar door nieuwe technologische mogelijkheden ook steeds meer in een interdisciplinaire context. Denk aan samenwerken met vormgevers, programmeurs en specialisten op het gebied van kunstmatige intelligentie. Dat brengt eigen uitdagingen met zich mee, als het gaat om het herkennen en overbruggen van beroepseigen culturele verschillen en elkaars taal leren spreken.

Daarnaast kan er ook sprake zijn van samenwerken met het publiek. Denk aan vormen van *dialogue journalism* waarbij het publiek een rol krijgt in het genereren van ideeën, evalueren met het publiek of zelfs het samen maken van producties.

Sociale en culturele vaardigheden

Zoals hierboven al genoemd bij *Communiceren*, vragen de spanningen in de samenleving om bredere interpersoonlijke vaardigheden die ook onder de noemer sociale en culturele vaardigheden passen. Er is hier echter een zwaarder accent op gekomen. Onder invloed van maatschappelijke discussies wordt van de journalistiek veel meer gevraagd waar het gaat om inclusiviteit en diversiteit. Hoe kunnen groepen die normaal niet of nauwelijks binnen het blikveld van de media vallen een stem krijgen? Hoe bereik je groepen die het nieuws om wat voor reden dan ook zijn gaan mijden? Hoe zorg je voor inclusieve onderwerpen en een meer diverse bronnenselectie? Hier goed mee omgaan vraagt om bredere sociale en culturele vaardigheden.

B.2 Persoonlijke vaardigheden

Zelfregulering

Op het vlak van zelfregulering zijn er geen grote accentverschillen, ingegeven door de veranderende context. Kunnen plannen, verantwoording nemen, omgaan met feedback en reflecteren behoren vanzelfsprekend tot de vaardigheden van de journalist, als autonome beroepsbeoefenaar.

B.3 Analytisch-cognitieve vaardigheden

Kritisch denken

Het steeds complexer worden van de maatschappij en het daarmee ingewikkelder worden van het uitvoeren van de taken van de journalist, maakt een kritische houding onontkoombaar. De snelle technologische ontwikkelingen zoals filterbubbels door algoritmes en deepfake maken dat analytisch en kritisch kunnen denken meer dan ooit tot de belangrijkste vaardigheden van de journalist behoren.

Ook maakt het feit dat journalisten stelling nemen in grote maatschappelijke debatten en daarmee gepaard gaande activistische vormen van journalistiek het des te belangrijker dat journalisten kritisch blijven op zichzelf en ethisch verantwoord te werk gaan.

Creatief denken

Invalshoeken bedenken, storytelling, producties maken; aan het vak van journalist zitten veel kanten als het gaat om creatief denken. Ook jezelf onderscheiden, profileren en ondernemend kunnen denken, blijven belangrijk in de journalistiek. Door nieuwe technologie ontstaan er andere mogelijkheden. Denk aan creatieve strategieën/invalshoeken met data, andere manieren van verhalen vertellen/visualiseren, distributie en nieuwe manieren om een publiek te bereiken en samenwerken met andere disciplines. Dit allemaal vraagt om een creatieve aanpak en creatief denken.

Probleem oplossen

In de journalistiek spelen verschillende uitdagingen, die vragen om probleemoplossend vermogen. Denk aan een veranderende nieuwsconsumptie, technologische ontwikkelingen, de veranderende

houding van het publiek. Zoals in de inleiding gesteld zal de beroepsgroep nooit helemaal meer 'in control zijn', waarmee de noodzaak ontstaat voor het herpositioneren van het vak, over hoe je om gaat met feiten en duiding of wat je betekent voor je publiek. Dat maakt dat creatief denken in combinatie met problemen oplossen zeer relevant is voor de journalist om tot innovaties te kunnen komen.

B.4 Digitale vaardigheden

Computational thinking

Wat betreft digitale vaardigheden is het inmiddels onmisbaar voor een journalist om te begrijpen welke vraagstukken met digitale toepassingen te benaderen zijn. Zo moet een journalist data kunnen ordenen en analyseren en de bijbehorende mogelijkheden kennen voor journalistieke research en productie. Daarnaast zal een journalist de werkwijze moeten begrijpen van algoritmes, om niet alleen de juiste vragen te kunnen formuleren, maar ook de gevaren ervan in te kunnen zien. Dat geldt ook als het gaat om het generatieve aspect van kunstmatige intelligentie; enerzijds biedt dat kansen voor de journalistiek, anderzijds zal de journalist zeer kritisch moeten blijven kijken naar het resultaat.

Informatievaardigheden

Research behoort tot de basisvaardigheden van de journalist. De verschillende mogelijkheden qua research zijn de afgelopen jaren onder invloed van technologische vernieuwing (denk aan zaken als datascrapen) alleen maar meer uitgebreid en daardoor ook gecompliceerder geworden. Daarnaast maakt de context waarin veel mis- en desinformatie wordt verspreid op de talloze platforms waarop iedereen kan publiceren, het van groot belang dat een journalist vooral ook informatie kan beoordelen, verifiëren en factchecken. Dit waren al belangrijke taken van de journalist, maar zij zijn onder invloed van nieuwe technologie alleen maar relevanter geworden.

ICT-basisvaardigheden

Iedere journalist zal digitaal vaardig moeten zijn en moeten kunnen werken met computers, verschillende programma's, systemen, etc. Zeker nieuwere technologische mogelijkheden, zoals het omgaan met grote datasets en kunstmatige intelligentie, maken basiskennis van specifieke programma's wenselijk. Dit is echter geen accentverschuiving, maar een uitbreiding van een vaardigheid die al belangrijk was.

Mediawijsheid

Actief kunnen deelnemen aan de mediasamenleving is inherent aan het beroep zelf. Voor een journalist is ook nog het bewustzijn van belang welke media de journalist zelf consumeert en welke doelgroepen daarbij horen, maar ook inzicht in hoe de markt bedrijfsmatig in elkaar zit en welke consequenties dat heeft voor het beroepenveld. Veilig digitaal werken vraagt echter ook om steeds meer aandacht. Hoe doe je online research, waar sla je je data op? Wat zijn gevolgen voor privacy van zowel de journalist zelf als bijvoorbeeld de bronnen? Door de komst van de AVG-wetgeving en de constante technologische veranderingen, is dit een punt dat specifieke aandacht vraagt.

C. Opleidingsomgeving

De opleidingen journalistiek ondergaan invloeden vanuit hun omgeving en oefenen ook zelf invloed uit op die omgeving. Deze omgeving betreft het geheel van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, in het onderwijsveld en alles daartussen.

Arbeidsmarkt

De opleidingen journalistiek proberen te anticiperen op de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt. Volgens de HBO-monitor 2021 weet 73 procent van de afgestudeerden van de opleidingen journalistiek een baan op niveau te vinden en lukt dat 61 procent binnen het vakgebied (HBO-monitor, 2022; Studiekeuze 123, 2022). Het aantal vacatures in de journalistieke media verdrievoudigde in 2021 ten opzichte van het voorgaande jaar en ook is er een toename in het aantal vaste contracten (Kivits, 2022). Dit is een gunstige ontwikkeling voor met name mediafreelancers. Zij hebben het moeilijk gehad tijdens de coronacrisis. Meer dan de helft kon amper tot niet rondkomen in 2020 (NVJ, 2021). Deze ontwikkeling lijkt in 2022 te zijn gekeerd (L. Koetsenruijter, persoonlijke communicatie, 1 november 2022).

Volgens werkgeversvereniging AAVN is de personeelskrapte in de journalistieke sector onder andere te verklaren uit de groeiende vraag naar diversiteit en specifieke vaardigheden (Douwes, 2022). Functie-inhouden veranderen en er ontstaan nieuwe rollen in het werkveld (zie voor een beschrijving van deze rollen hoofdstuk F, p.24). Onderzoek onder de alumni van de vier opleidingen journalistiek bevestigt deze ontwikkeling. (Haan, 2022).

Samenwerking

De krapte op de arbeidsmarkt leidt er mede toe dat mediabedrijven meer openstaan voor samenwerking met opleidingen. De opleidingen op hun beurt zoeken in hun curricula naar integratie van werkveldopdrachten met het onderwijs. Deze samenwerking in en met het werkveld is benoemd in de onderwijsvisies van de opleidingen. Een trend naar meer samenwerking is waarneembaar, bijvoorbeeld in de afstudeerfasen van de vier opleidingen waar studenten werken aan journalistieke producties en projecten voor mediabedrijven.

Dit geldt ook voor onderzoek door lectoraten en kenniscentra van de hogescholen, met als doel om bij te dragen aan innovatie van de beroepspraktijk. Professionals uit het journalistieke werkveld worden ook betrokken bij ontwikkeling van het onderwijs, feedback en beoordeling. Daarnaast doen studenten onderzoek gericht op innovatie van de praktijk. Onderwijs, onderzoek en ondernemen kunnen elkaar zo versterken. Deze aanpak sluit aan op de ambities uit de *Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek* (Rijksoverheid, 2019) en *Professionals voor morgen Strategische agenda* (Vereniging Hogescholen, 2019).

Afgestudeerde journalisten beheersen de competenties voor het vinden, vertellen en verbeelden van verhalen. Juist vanwege hun specifieke, ambachtelijke vaardigheden zijn zij aantrekkelijk voor meer sectoren, zoals de creatieve industrie. Zij moeten vanuit die eigenheid ook in staat zijn om te denken en te werken in cross-overs, zowel interdisciplinair tussen opleidingen (o.a. Communicatie, CMD en IT), binnen het vak zelf en binnen een zich verbredend stageveld. Technologisch burgerschap speelt hierbij een rol. Dit gaat bij journalistiek wel verder dan het aanleren van digitale vaardigheden en digitaal denken. Het gaat ook om ethisch besef, bijvoorbeeld van de impact op de samenleving van AI, of van de consequenties voor bronnen bij publicatie op social media. Het journalistieke perspectief is leidend.

Meer regie bij de student

De Vereniging Hogescholen beschrijft in haar Strategische visie de verantwoordelijkheid voor een goede aansluiting op de snel veranderende arbeidsmarkt, daarbij rekening houdend met keuzevrijheid van studenten. Hogescholen moeten daarvoor hun onderwijs in kleinere eenheden kunnen aanbieden, zodat studenten hieraan flexibeler kunnen deelnemen (Vereniging Hogescholen, 2019, p. 4). Vanuit het ministerie van OCW is een landelijk experiment leeruitkomsten ingezet in het deeltijdonderwijs dat zich uitstrekt tot het voltijdonderwijs. Een belangrijke overweging hierbij is dat studenten leren sturing te geven aan de eigen ontwikkeling. De beroepspraktijk staat meer centraal, met de

formulering van leeruitkomsten als beroepstaken, meer geïntegreerde toetsing en leerwegaanhankelijke beoordeling. Lesactiviteiten vinden meer plaats vanuit leervragen vanuit de student en in leerteams. Docenten hebben een coachende rol (Leushuis, 2022). Studenten zijn aldus in staat om met zelfregie werk in de praktijk te doen waarmee zij leeruitkomsten kunnen aantonen.

In mei 2022 heeft de Raad van State geadviseerd om het aanbieden van opleidingen op basis van leeruitkomsten nog niet ho-breed in te voeren. Een wetsvoorstel van OCW om dat wel te doen wordt 'prematuur' bevonden en levert problemen op met het begrip 'opleiding' en de bijbehorende kwaliteitseisen (ScienceGuide, 2022). Het is te vroeg om het experiment 'leeruitkomsten' in de WHW onder te brengen en flexibele onderwijspaden voor werkende en werkzoekende volwassenen mogelijk te maken in voltijds hbo- en wo-opleidingen (Raad van State, 2022).

De journalistiekopleidingen hebben er al wel voor gekozen om te werken met leeruitkomsten. Niet zozeer om voor te sorteren op uitwisselbare onderwijsseenheden, maar vooral vanuit de visie van het leggen van meer autonomie bij de studenten. Leeruitkomsten bieden de mogelijkheid om leerroutes te personaliseren. Studenten kunnen zich daarbij zowel persoonlijk als beroepsmatig profileren.

Andere opleidingen, masters en AD's

De journalistiekopleidingen maken deel uit van het economisch domein. In dit beroepsprofiel wordt beschreven dat de opgeleide beroepsbeoefenaren een ander normatief beroepskader kennen dan dat van andere economische opleidingen, maar er zijn ook duidelijke raakvlakken met andere opleidingen uit het economisch domein. Journalisten houden zich bezig met veranderingen om ons heen en daarmee ook met de maatschappelijke transitie. Aankomende journalisten krijgen tijdens hun opleiding kennis aangereikt over maatschappelijke en economische ontwikkelingen in binnen- en buitenland, maar ook over klimaatveranderingen en het belang van duurzame oplossingen. De journalistiekopleidingen vinden het belangrijk dat studenten kennis krijgen van nieuwe waardensystemen en de impact die deze hebben op het economische domein, samenleving en wereld. Studenten leren kritisch te kijken naar deze en andere ontwikkelingen zodat ze in staat zijn context en duiding te geven aan het publiek. Met hun informatievoorziening zijn journalisten in staat om een verbindende rol in de samenleving te spelen. Net als in andere opleidingen binnen het economisch domein is daarnaast ook aandacht voor ondernemerschap en effectief en efficiënt functioneren in een bedrijfsmatige omgeving.

Vanaf de start van het journalistiek beroepsonderwijs ruim zestig jaar geleden bestaat er in de curricula van het journalistiek beroepsonderwijs nadrukkelijk aandacht voor competenties op het gebied van bedenken, maken en verspreiden van mediacontent. Waar deze competenties op gebied van creatie en productie later ook terug te vinden zijn in de curricula van opleidingen als Communicatie, Creative Business, Communication and Multimedia Design, geldt voor de journalistieke beroepsopleidingen dat dit gebeurt vanuit een nadrukkelijk andere focus: namelijk ten behoeve van waarheidsvinding, informatievoorziening en opinievorming van burgers en samenleving. Waar overeenkomsten lijken te bestaan wat instrumentele multimediale toepassing betreft, is voor de journalistieke beroepsbeoefenaren het normatieve beroepskader fundamenteel anders dan bij bovengenoemde opleidingen.

In recente jaren is een veelvoud aan hbo-opleidingen mediastudies ontstaan, variërend van Associate Degrees tot Hbo-masters. Het zijn geen specifiek-journalistieke AD's of Masters, maar zij vangen voor een deel potentiële studenten journalistiek weg. Tegelijk is er vanuit de AD's ook doorstroom naar de Bacheloropleidingen. De algehele studenteninstroom op de journalistiekopleidingen is na een lichte terugloop in de coronajaren 2020-'21 weer aan het stijgen. Het aandeel mbo'ers onder hen neemt toe. Deze ontwikkeling sluit aan bij de ambities in het Convenant Doorstroom MBO-HBO (Vereniging Hogescholen, 2019). Er is ook een kleine doorstroom vanuit de Bacheloropleidingen naar journalistieke en communicatiewetenschappelijke Masters zoals CIW: Journalistiek aan de VU en Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit.

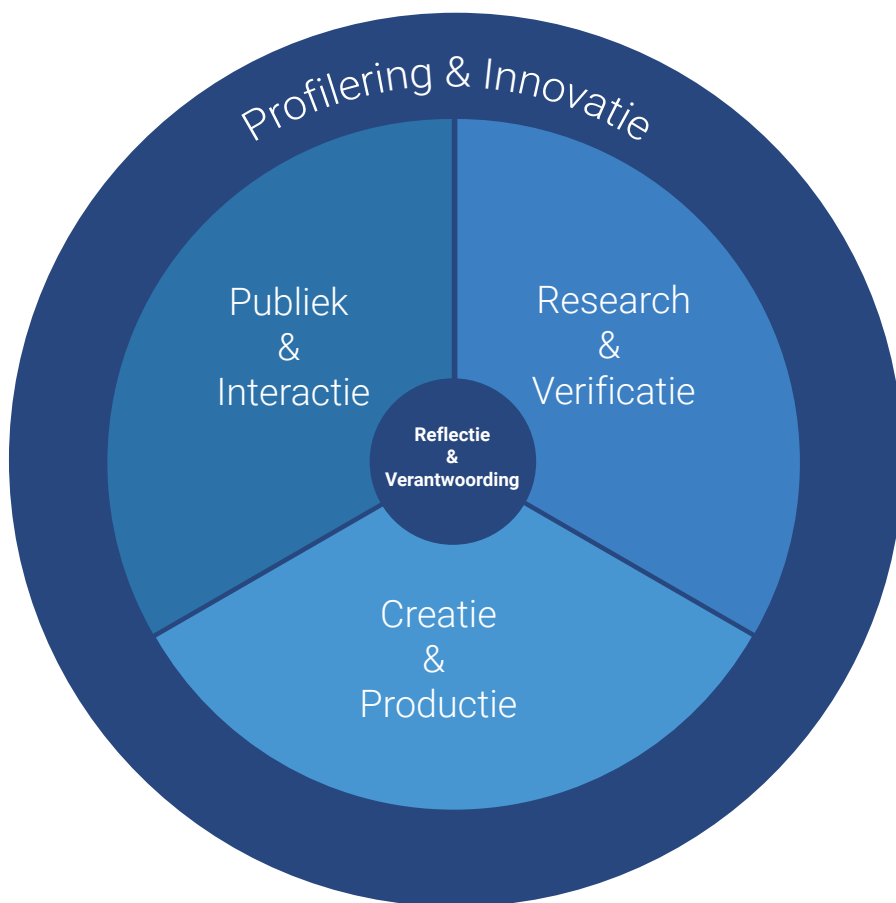
Bedrijfstrainingen

Waar journalistiekopleidingen in het verleden nog wel eens in company-trainingen gaven aan mediabedrijven, hebben deze bedrijven nu hun eigen 'campus' of 'academie'. Soms letterlijk, bij grote

uitgevers als DPG Media en Mediahuis. Deze trainingen zijn gericht op de eigen werknemers. Er is vaker sprake van traineeships bij mediabedrijven zoals DPG en RTL Nieuws maar ook bij de publieke omroep. Geregeld ook gesteund met gelden vanuit het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, onder andere gericht op regionale en lokale onderzoeksjournalistiek. Dergelijke trainingen en traineeships zijn eerder aanvullend op de journalistiekopleidingen dan dat zij deze vervangen. Zij kunnen dienen als alternatieve leeromgeving en een vliegwieleffect vormen.

D. Beoogde competenties

Het beroepsprofiel bestaat uit vijf competenties die geen volgorde hebben maar op elkaar inwerken. Ten opzichte van het vorige beroepsprofiel zijn er inhoudelijke accentverschuivingen en onderzoek is ondergebracht in verschillende competenties.

De startbekwame journalist is een reflectieve professional die werkt vanuit de kernwaarden, kwaliteitseisen en ethische grenzen van het vak. Het vermogen tot **Reflectie & Verantwoording** is daarmee van toepassing op alle andere competenties en daarom hier in het midden geplaatst.

De journalistieke praktijk die deze reflectie en verantwoording uitlokt, bestaat uit drie – min of meer opeenvolgende – competentiegebieden: **Publiek & Interactie, Research & Verificatie en Creatie & Productie**. De keuze om te starten met het vermogen om het publiek te betrekken past bij de ontwikkelingen in het vak. Bij het vermogen om door onderzoek nieuws te vinden ligt een grotere nadruk op de onafhankelijke verificatie van informatie. Bij het vermogen tot Creatie & Productie krijgt het inclusief produceren voor verschillende platformen en doelgroepen meer nadruk. De startbekwame journalist is in staat om deze competentiegebieden soepel te integreren en daarbij de eigen keuzes en werkwijze kunnen verantwoorden.

Ontwikkelingen in het vak vragen van de journalist ten slotte het vermogen tot **Profilering & Innovatie**. Hier gaat het om zichzelf op een professionele wijze profileren en daarnaast bijdragen aan het versterken en vernieuwen van het vak.

D.1 Richtinggevende kennisthema's: Body of Knowledge

In de beschrijving van een competentieprofiel hanteren opleidingen vaak het acroniem BoKSA, ofwel the body of knowledge, skills and attitudes. De BokSA van dit opleidingsprofiel is omschreven in hoofdstuk D2. Per competentie zijn de beoogde kennis, vaardigheden en houdingen aangegeven, met verwijzing naar de omschrijvingen in het Europese opleidingsprofiel van de EJTA (de zogeheten Tartu Verklaring).

Omdat de journalistiek een zeer breed en maatschappijgericht beroep is en per slot van rekening over alle facetten van een samenleving kan gaan, van lokaal tot internationaal niveau, is een brede, algemene ontwikkeling van de journalist een vereiste. De journalist heeft kennis van de wereld nodig om maatschappelijk relevante onderwerpen te kunnen herkennen en duiden en om journalistieke vragen te kunnen stellen. Maar de breedte van die kennisbasis bemoeilijkt tegelijk ook het operationaliseren ervan. De journalistiek is een open beroep en er is daarom geen wettelijk kader dat een bepaalde kennisbasis voorschrijft.

Om journalistiekopleidingen houvast te geven in het begeleiden van studenten in het vergaren van die kennisbasis, zijn in dit hoofdstuk enkele richtinggevende thema's geformuleerd. Grofweg worden daarin onderscheiden enerzijds de structuur en werking van de samenleving en anderzijds de rol die de journalistiek speelt in die samenleving.

Structuur en werking van de maatschappij in een nationale en internationale context, en historisch besef over:

- Openbaar bestuur, zoals besluitvorming en uitvoering van gemeentelijk tot Europees niveau
- Maatschappelijk middenveld, zoals publieke organisaties en belangenorganisaties
- Sociologie, zoals demografie, culturele diversiteit, sociale cohesie
- Cultuur, zoals religie en identiteit
- Recht, zoals rechtstatelijke principes, rechtspraak, justitie
- Economie, zoals geldstromen en de rol van het bedrijfsleven
- Technologie, zoals digitalisering, kunstmatige intelligentie en de rol van big tech
- Ecologie, zoals duurzaamheid, klimaat, circulariteit

Journalistiek in de democratische samenleving:

- Verantwoordelijkheden, rollen en ethiek
- Waarheidsbegrip, zoals framing, (sociale) constructie van de werkelijkheid en propaganda
- (internationaal) medialandschap, zoals economische en technologische ontwikkelingen
- Juridische kaders, zoals auteursrecht, beeldrecht, vrijheid van meningsuiting

D.2 Overzicht van competentiegebieden

Competentiegebied	Reflectie & Verantwoording
Omschrijving	<p><i>Journalisten</i> moeten gezien hun maatschappelijke verantwoordelijkheid reflectieve beroepsbeoefenaars zijn. Ze zijn aanspreekbaar en leggen op transparante wijze verantwoording af over hun eigen maatschappelijke rol en impact. Ze beschikken over een eigen visie en een moreel kompas, ook binnen de context van een werkomgeving. Daarmee committeren ze zich aan kernwaarden van het vak en journalistieke codes. Ze zijn in staat en bereid om onderzoek te doen naar eigen routines, reflexen, frames en overtuigingen en die van het werkveld.</p>
Kennis, houding en vaardigheden	<p><i>Kennis:</i> Journalistiek in de democratische samenleving, beeldvorming en constructie van de werkelijkheid, medialandschap, ethiek (zie BoK), onderzoeksmethoden.</p> <p><i>Houding:</i> zelfkritisch, zelfbewust, openstaan voor feedback, transparant.</p> <p><i>Vaardigheden:</i> Reflecteren op alle aspecten van je eigen journalistieke werkwijze, werken volgens journalistieke kwaliteitsnormen, verantwoording afleggen over je werkwijze en ethische afwegingen, omgaan met feedback en constructief feedback geven, aan de hand van praktijkgericht onderzoek kritisch reflecteren op (een aspect van) je eigen vakgebied, een onderbouwde visie geven op de maatschappelijke rol van de journalistiek.</p>
Koppeling met Verklaring van Tartu	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 de rol van journalistiek voor de democratische samenleving begrijpen 1.2 het wettelijk en ethisch kader van journalistiek kennen 1.4 de waarden begrijpen die journalistieke keuzes bepalen 7.1 verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de impact van eigen werk 7.2 verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de gemaakte keuzes tijdens het proces 7.3 een helder beeld hebben van de kwaliteitseisen van journalistieke producten 7.4 eigen werk kritisch kunnen evalueren 7.5 bereid zijn om kritiek constructief te gebruiken 10.1 een complex professioneel probleem kunnen analyseren 10.2 een relevante onderzoeksvraag kunnen definiëren 10.3 gegevens kunnen verzamelen met behulp van actuele methoden van dataverzameling 10.4 actuele methoden van dataverwerking en -analyse kunnen toepassen
Koppeling met HBO-standaard	<ul style="list-style-type: none"> • Een gedegen theoretische basis verkrijgen • Het onderzoekend vermogen verwerven dat hen in staat stelt om bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van het beroep • De beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die passen bij een verantwoordelijke professional

Koppeling met Dublin-descriptoren	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en inzicht • Toepassen kennis en inzicht • Oordeelsvorming • Communicatie • Leervaardigheden
Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden (21st Century skills)	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren • Zelfregulering • Kritisch denken • Computational thinking • Informatievaardigheden • Mediawijsheid

Competentiegebied	Publiek & Interactie
Omschrijving	Journalisten staan ten dienste van de samenleving en dragen bij aan verbinding, vertrouwen en dialoog tussen burgers onderling, burgers en instituties en burgers en media. Ze geven stem aan personen en groepen, en doen recht aan wat mensen ervaren; óók die groepen die onvoldoende gehoord worden. Ze verbinden zich met burgers en werken met hen samen, maar mét behoud van hun professionele onafhankelijkheid en veiligheid. Ze stemmen hun werk af op het mediagebruik en de behoeften van verschillende publieksgroepen.
Kennis, houding en vaardigheden	<p><i>Kennis:</i> demografische kennis (zie BoK), doelgroepen, nieuwsbehoefte, mediagebruik, persveiligheid.</p> <p><i>Houding:</i> open, empathisch, integer, transparant, dienstbaar.</p> <p><i>Vaardigheden:</i> Je in een ander verplaatsen, buiten je eigen culturele blikveld kijken, onderzoeken en analyseren wat de behoeften zijn van je publiek, samenwerken met je publiek, veilig werken met je publiek.</p>
Koppeling met Verklaring van Tartu	<p>2.3 kunnen onderscheiden waar het publiek in geïnteresseerd is</p> <p>2.4 weten hoe doelgroepen verschillende media gebruiken</p> <p>3.4 diverse deelname aan debat kunnen faciliteren</p> <p>4.5 bijdragen uit het publiek kunnen gebruiken</p> <p>6.1 begrijpen hoe mensen informatie ontvangen en verwerken</p> <p>9.2 de behoeften van een specifieke doelgroep kunnen identificeren</p>
Koppeling met HBO-standaard	<ul style="list-style-type: none"> • Over voldoende professioneel vakmanschap beschikken • De beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die passen bij een verantwoordelijke professional
Koppeling met Dublin-descriptoren	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en inzicht • Toepassen kennis en inzicht • Oordeelsvorming • Communicatie
Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden (21st Century skills)	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren • Samenwerken • Sociale en Culturele Vaardigheden • Zelfregulering • Probleem oplossen

Competentiegebied	Research & Verificatie
Omschrijving	Journalisten maken hun producties aan de hand van uiteenlopende soorten informatie; van openbare informatie tot minder toegankelijke of soms zelf verholde informatie; van observaties en mondelinge bronnen tot schriftelijke bronnen en datasets. Journalisten verdiepen zich in relevante thema's, in tegenstrijdige belangen, machtsstructuren en waarden rond maatschappelijke kwesties. Ze beheersen diverse onderzoeks- en verificatietechnieken. Ze maken onderscheid tussen feiten en meningen.
Kennis, houding en vaardigheden	<p><i>Kennis:</i> brede algemene kennis (zie BoK), informatiebronnen en datasets, kunstmatige intelligentie, zoek- en verificatietechnieken.</p> <p><i>Houding:</i> nieuwsgierig, kritisch, grondig.</p> <p><i>Vaardigheden:</i> Nieuws en relevante verhalen herkennen, onderwerpen en hun context researchen, (internationale) bronnen zoeken, beoordelen en structureren, diverse interviewtechnieken toepassen, informatie verifiëren, informatie duiden, data vergaren, bewerken en interpreteren.</p>
Koppeling met Verklaring van Tartu	<ul style="list-style-type: none"> 1.5 het lokale met het nationale en mondiale kunnen verbinden 2.1 actualiteiten en de context ervan kennen 2.5 nieuwswaardige onderwerpen kunnen identificeren op basis van diepgravend onderzoek 4.1 zowel een brede, algemene kennis als gespecialiseerde kennis op een bepaald gebied hebben 4.2 meerdere perspectieven op een onderwerp kunnen vinden 4.3 bronnen kunnen evalueren 4.4 kunnen zorgen voor veiligheid bij het verzamelen van informatie 5.1 hoofd- van bijzaken kunnen onderscheiden 5.2 gegevens kunnen selecteren op basis van betrouwbaarheid 5.5 geselecteerde gegevens kunnen interpreteren
Koppeling met HBO-standaard	<ul style="list-style-type: none"> • Een gedegen theoretische basis verkrijgen • Het onderzoekend vermogen verwerven dat hen in staat stelt om bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep • De beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die passen bij een verantwoordelijke professional
Koppeling met Dublin-descriptoren	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en inzicht • Toepassen kennis en inzicht • Oordeelsvorming • Communicatie • Leervaardigheden
Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden (21st Century skills)	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren • Zelfregulering • Kritisch denken • Computational thinking • Informatievaardigheden • Mediawijsheid

Competentiegebied	Creatie & Productie
Omschrijving	Journalisten maken verhalen in uiteenlopende vormen, passend bij het publiek, gewenste impact en platform(s). Dat omvat zowel het creatieve ontwerp van een verhaal als het praktische maakproces van zorgvuldig selecteren, ordenen en verwerken van geverifieerde informatie. Ze beheersen het geschreven en gesproken woord op hoog niveau en brengen het verhaal waarheidsgetrouw. Ze produceren in samenwerking met anderen in beeld, geluid en tekst voor verschillende omgevingen.
Kennis, houding en vaardigheden	<p><i>Kennis:</i> storytellingtechnieken, beeldtaal, journalistieke genres, mediatypen, publicatieplatforms, mediarecht (zie BoK).</p> <p><i>Houding:</i> zorgvuldig, doelgericht, creatief.</p> <p><i>Vaardigheden:</i> de Nederlandse taal in woord en schrift beheersen, live interviewen, producties maken in diverse genres, diverse soorten producties maken in beeld, geluid en tekst, produceren voor diverse platforms (veilig) samenwerken, weten om te gaan met AI-toepassingen.</p>
Koppeling met Verklaring van Tartu	<p>2.2 weten wat relevant is voor verschillende doelgroepen</p> <p>3.1 een realistisch plan van aanpak kunnen maken</p> <p>3.2 onder druk kunnen werken</p> <p>3.3 kunnen aanpassen aan onvoorziene situaties</p> <p>3.5 binnen budgettaire grenzen kunnen werken</p> <p>5.3 gegevens kunnen selecteren o.b.v. relevantie voor het publiek</p> <p>5.4 gegevensselectie kunnen afstemmen op het mediaplatform</p> <p>6.2 een uitstekende taalvaardigheid hebben</p> <p>6.3 een uitstekende audiovisuele vaardigheid hebben</p> <p>6.4 verschillende verhalende technieken kunnen toepassen</p> <p>6.5 inhoud kunnen presenteren in effectieve formats</p>
Koppeling met HBO-standaard	<ul style="list-style-type: none"> • Een gedegen theoretische basis verkrijgen • Over voldoende professioneel vakmanschap beschikken
Koppeling met Dublin-descriptoren	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en inzicht • Toepassen kennis en inzicht • Oordeelsvorming • Communicatie
Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden (21st Century skills)	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren • Samenwerken • Sociale en Culturele Vaardigheden • Kritisch denken • Creatief denken • Computational thinking • Informatie vaardigheden • ICT-basisvaardigheden

Competentiegebied	Profilering & Innovatie
Omschrijving	<p>Journalisten hebben een eigen professionele identiteit en weten zich op relevante wijze te profileren zowel binnen als buiten organisaties. Zij hebben een ondernemende houding en zijn op de hoogte van bedrijfseconomische processen. Journalisten dragen vanuit hun professionele identiteit bij aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk, een veilige en ontwikkelgerichte redactiecultuur en het werkveld door onderzoek, een innovatieve houding en vaardigheden, en een interdisciplinaire blik. Ze denken mee met nieuwe concepten, formats, beroepsrollen, etc. Ze gaan constructief én kritisch om met nieuwe technologische mogelijkheden voor publieksinteractie, research en productie. Ze hanteren hierbij persoonlijke en professionele waarden en grenzen.</p>
Kennis, houding en vaardigheden	<p><i>Kennis:</i> medialandschap, ondernemerschap, verdienmodellen, innovatiemethodes, technologische ontwikkelingen (zie BoK).</p> <p><i>Houding:</i> ontwikkelingsgericht, proactief, flexibel, ondernemend.</p> <p><i>Vaardigheden:</i> Jezelf profileren, ondernemend denken en werken, nieuwe technologie (kritisch) inzetten voor het werkproces, interdisciplinair werken, inspelen op veranderingen en innovaties, (met behulp van onderzoek) bijdragen aan vernieuwing in het vak.</p>
Koppeling met Verklaring van Tartu	<p>1.3 kunnen reflecteren op de toekomst van journalistiek</p> <p>8.1 over goede sociale vaardigheden beschikken</p> <p>8.2 betrouwbaar zijn</p> <p>8.3 ideeën overtuigend kunnen presenteren</p> <p>8.4 samen met anderen oplossingen kunnen vinden</p> <p>8.5 inzicht tonen in rollen en verhoudingen binnen een team</p> <p>9.1 inzicht hebben in de economische randvoorwaarden van het beroep</p> <p>9.3 innovatieve formats/producten/processen kunnen ontwikkelen</p> <p>9.4 een realistisch ondernemingsmodel kunnen ontwikkelen</p> <p>9.5 de praktische aspecten van ondernemerschap kennen</p> <p>10.5 kunnen voorzien in werkbare oplossingen voor complexe praktijkproblemen</p>
Koppeling met HBO-standaard	<ul style="list-style-type: none"> • Het onderzoekend vermogen verwerven dat hen in staat stelt om bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep • De beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die passen bij een verantwoordelijke professional
Koppeling met Dublin-descriptoren	<ul style="list-style-type: none"> • Toepassen kennis en inzicht • Oordeelsvorming • Communicatie • Leervaardigheden

Competentiegebied	Profilering & Innovatie
Eigentijdse, beroepsoverstijgende vaardigheden (21st Century skills)	<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="437 241 660 271">• Communiceren<li data-bbox="437 277 647 306">• Samenwerken<li data-bbox="437 313 663 342">• Creatief denken<li data-bbox="437 349 699 378">• Probleem oplossen

E. Koppeling met internationaal domein

Kwalificatieraamwerken beschrijven de (eind)kwalificaties van een onderwijssysteem en hoe deze met elkaar samenhangen (European Higher Education Area and Bologna Process, z.d.). Deze overkoepelende raamwerken maken de onderlinge erkenning van kwalificaties gemakkelijker. Zij maken het mogelijk om opleidingen (internationaal) te vergelijken.

Dit opleidingsprofiel Journalistiek sluit aan op twee relevante Europese kwalificatieraamwerken (EHEA en EQF), evenals de doorvertaling daarvan in het Nederlandse kwalificatieraamwerk (NLQF). Voor dit opleidingsprofiel worden de kwalificaties op bachelorniveau (EQF/NLQF niveau 6) beschreven.

Tot slot committeren de Nederlandse opleidingen zich aan de Tartu Verklaring, het competentieprofiel van de European Journalism Training Association (EJTA, 2020).

E.1 Verschil EHEA en EQF

Het EHEA Framework (European Higher Education Area) bevat kwalificaties voor alleen drie niveaus in het hoger onderwijs (bachelor, master, doctoraat) die gelden voor alle leden van de Europese hogeronderwijsruimte, EU-lid of niet. Dit kwalificatiekader gericht op het harmoniseren van het hoger onderwijs werd in 1999 in de Bologna-verklaring aangekondigd. De uitwerking ervan in de Dublin-descriptoren kwam in 2005. In 2018 is naast de bestaande niveaubeschrijvingen voor bachelor, master en doctoraat ook een beschrijving voor Associate Degree-opleidingen toegevoegd.

Het EQF (European Qualifications Framework) bestrijkt alle acht niveaus van onderwijs (van basis-onderwijs tot doctoraat) en is erop gericht om duidelijk te maken hoe de verschillende kwalificaties en systemen zich tot elkaar verhouden. Het EQF is alleen geldig in landen die lid zijn van de Europese Unie (EHEA, z.d.).

Hoewel de bewoording van de EQF niet identiek is aan het EHEA Framework, zijn er geen grote verschillen tussen de twee raamwerken, waardoor nationale kwalificatieraamwerken gemakkelijk in lijn met beide Europese raamwerken te brengen zijn.

E.2 Dublin-descriptoren

De Dublin-descriptoren voor het hoger onderwijs in Europa zijn opgesteld vanuit het streven naar opleidingen van gelijkwaardig niveau in de verschillende landen van Europa. Voor het verkrijgen en behouden van een accreditatie moeten hbo-opleidingen aantonen hoe zij voldoen aan de eisen van de Dublin-descriptoren.

Op bachelorniveau zijn onderstaande descriptoren van toepassing voor een student. In hoofdstuk D zijn deze descriptoren gekoppeld aan de verschillende competentiegebieden:

Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis van en inzicht in een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs, dat vervolgens wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.

Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.

Oordeelsvorming

Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.

Communicatie

Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek, bestaande uit specialisten en niet-specialisten.

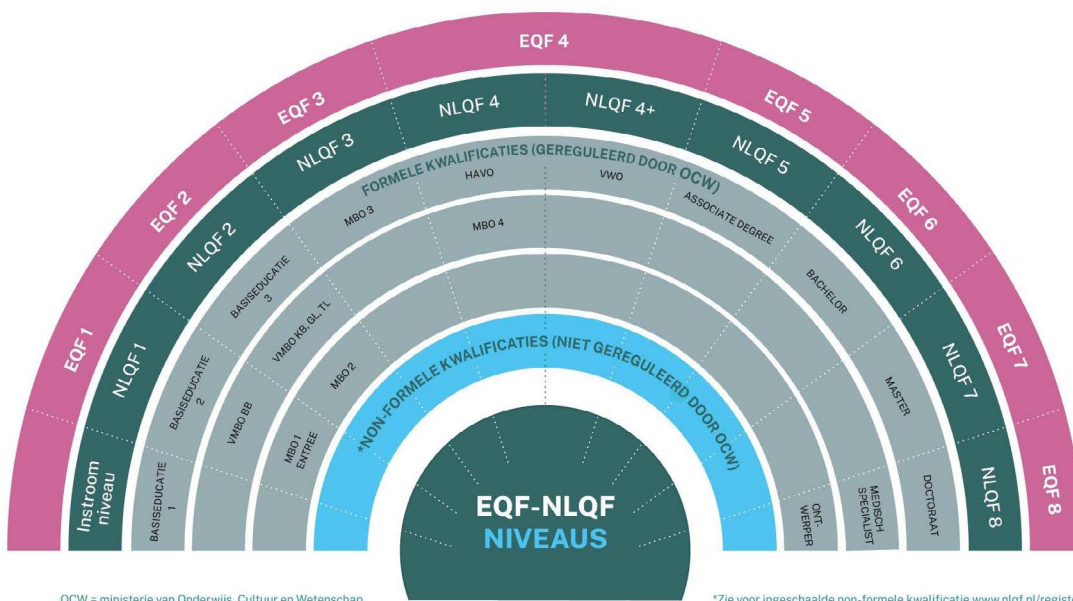
Leervaardigheden

Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie aan te gaan die een hoog niveau van autonomie veronderstelt.

NLQF

Het Nederlandse kwalificatieraamwerk NLQF is afgeleid van het Europese kwalificatieraamwerk (EQF) en beschrijft wat studenten moeten kennen, begrijpen en kunnen doen op basis van een bepaalde kwalificatie en hoe studenten binnen een systeem van de ene kwalificatie naar de andere kunnen overstappen.

Voor hbo-opleidingen wordt NLQF5 als niveau voor de Associate Degree en NLQF6 voor het bachelorniveau gehanteerd. De competentiegebieden in hoofdstuk D beschrijven de eindtermen op NLQF6-niveau. Op dit moment zijn er geen AD-opleidingen journalistiek. In dit opleidingsprofiel wordt daarom geen expliciete onderverdeling gemaakt tussen NLQF5- en -6-niveau en zijn opleidingen vrij om zelf te kiezen in de opbouw van deze niveaus. Er is verschil tussen associate degree-, bachelor- en masterniveau op verschillende factoren, zoals de complexiteit en de diepte van kennis en inzicht, de mate van benodigde ondersteuning, de mate waarin de student kennis, vaardigheden en houding moet kunnen integreren, de mate van zelfstandigheid en creativiteit, de reikwijdte en de complexiteit van de praktijk en de mate van transparantie.

E.3 EJTA (Tartu Verklaring, 2020)

Dit landelijke opleidingsprofiel is sterk gebaseerd op de Tartu Verklaring, het Europese profiel van de European Journalism Training Association (EJTA) die bestaat uit ca. 80 opleidingen journalistiek uit heel Europa. De Tartu Verklaring werd aangenomen op de jaarlijkse algemene vergadering in 2006, in Tartu (Estland) en werd herzien in 2013 en meest recent in 2020 (EJTA, z.d.). De herzieningen komen voort uit een gedetailleerde analyse van een survey onder alle leden. De Tartu Verklaring beschrijft welke principes de EJTA-leden moeten respecteren bij het opleiden en opleiden van hun studenten en deelnemers. De Verklaring van Tartu omvat tien kerncompetenties, elk bestaande uit vijf indicatoren.

F. Opleidingsperspectief

Dit onderdeel beschrijft een beroepsprofiel passend bij de ontwikkeling van de arbeidsmarkt, dat de opleidingen een wenkend perspectief geeft voor het soort professional die zij moeten opleiden. Eerst wordt een algemeen profiel beschreven dat logisch volgt uit de onderdelen hiervoor. Vervolgens wordt de invloed van ontwikkelingen in het vak beschreven in termen van 'verdwijnt' en 'verschijnt'. Als derde worden de mogelijkheden tot cross-overs beschreven met andere profielen/sectoren vanuit en tot versterking van het eigen profiel. Tot slot wordt de verhouding tussen het LOP en de (lokale) opleidingsprofielen beschreven en de mate waarin deze mogen afwijken/verbijzonderen.

F.1 Beroepsprofiel

Gezien vanuit de arbeidsmarkt leidt de opleiding journalistiek op voor een breed aantal rollen in het domein journalistiek en media. Onderstaande opsomming van algemene, mediumspecifieke, specialistische en coördinerende rollen komt naar boven uit een onderzoek naar vacatures in de journalistiek door het lectoraat van Fontys (2022) en het alumni-onderzoek uit 2022 van de vier hbo-opleidingen journalistiek (Haan, 2022).

Algemene journalistieke rollen

Zoals (bureau)redacteur, researcher, onderzoeksjournalist, verslaggever, presentator, item-regisseur, camjo, crossmediaal redacteur, correspondent, freelance journalist, programmamaker.

Mediumspecifieke rollen

Zoals online/webredacteur, beeldredacteur, social media redacteur, televisieredacteur, (radio/tv) verslaggever, freelance schrijver, fotograaf, podcastmaker, tekstschrijver, columnist.

Specialistische rollen

Zoals factchecker/datedacteur, datajournalist, social mediaredacteur, techredacteur, open source intelligence (osint)-specialist.

Coördinerende rollen

Zoals samensteller, itemregisseur, chef deelredactie, eindredacteur, (adjunct-) hoofdredacteur.

F.2 Ontwikkeling

Hier staan – in termen van blijf, verdwijnt en verschijnt – een aantal accentverschuivingen benoemd die in dit beroepsprofiel naar voren komen.

Wat ten eerste verschijnt is dat de journalist van de komende jaren meer aandacht moet hebben voor de basis van het vak: onafhankelijke en betrouwbare verificatie van informatie. Dat betekent een sterkere nadruk op het vinden van meer diverse en openbare bronnen (osint), analyseren van complexe informatie (datajournalistiek), verifiëren van informatie en onderscheid kunnen maken tussen feit en fictie en door experts in te zetten niet alleen voor quotes, maar als verificatiepartners. De journalist moet meer dan ooit de eigen veiligheid kunnen borgen van zichzelf (online en fysiek) en van diens bronnen. De vaardigheid om de werkwijze te verantwoorden en weerbaar te zijn is hierbij van groter belang.

Hierbij ligt een grotere nadruk op het werken met technologische ontwikkelingen zoals werken met data, algoritmes en AI. Journalisten staan constructief, kritisch en genuanceerd ten opzichte van deze ontwikkelingen, zowel voor de eigen praktijk als voor de toepassing in de samenleving. Constructief t.b.v. het werk dat door robotjournalistiek uit handen kan worden gegeven, kritisch op kwaliteit, samenstelling, werking en gevolgen van werken met algoritmes in de eigen praktijk en door overheden of big-databedrijven. Genuanceerd door op basis van kennis over deze technieken niet te blijven hangen in stereotypes over deze ontwikkelingen. Dit sluit aan bij functies als datajournalist en analist,

Ten tweede moet de journalist meer aandacht hebben voor de relatie met het publiek. Dichtbij en met de mensen die de samenleving vormen, tot betrokken burgerschap. Het gaat hier om werken aan vertrouwen in journalisten en media door integere verbindingen, het herkennen van

onderstromen, ongehoorde sociale groepen en perspectieven en gevoeligheden. Een goede kennisbasis en vaardigheden zijn daarbij onontbeerlijk om in korte tijd de belangrijkste maatschappelijke en institutionele perspectieven op een thema in kaart te brengen. De journalist weet de goede relatie met het publiek op te bouwen en uit te bouwen met behulp van technologie (nieuwsbrieven, metrics), wat ertoe leidt dat mensen willen bijdragen aan en betalen voor goede journalistiek (verdienmodellen). Dit sluit aan bij functies als *publieksredacteur*, *engagement redacteur*, *seo-en trafficspecialist* en *interactieredacteur*.

Ten derde zal de journalist van de komende jaren nog meer een brede crossmediale platformbasis moeten hebben, omdat op alle journalistieke redacties meerdere platforms en doelgroepen met verschillende mediums specifieke verhaaltechnieken worden bediend. Daarnaast is het zaak ook buiten de 'zendende' vormen te kijken naar dialogische interactievormen, artistieke journalistiek etc. De journalist zal dus zowel goed moeten kunnen schrijven als audiovisuele en online technieken moeten beheersen. Nog steeds is er ruimte voor (zelfgekozen) specialisatie. Dit sluit aan bij functies als *social-mediaredacteur*, *instagramspecialist*, *podcastredacteur*, *editor cross media*, etc.

Ten vierde verschuift het accent op ondernemerschap en innovatie naar ondernemend en innovatief zijn. De journalist van de komende jaren moet ondernemend denken en werken om veranderingen in maatschappij journalistiek mee te kunnen maken en mede vorm te geven aan passende innovaties. Hier is meer aandacht nodig voor netwerkend, interdisciplinair/interprofessioneel, cross-border, cross-field leren en samenwerken. Ondernemend kan de journalist zijn binnen een redactie, als freelancer en in een eigen onderneming. Dit sluit aan bij functies als *coördinator*, *projectmanager*, *journalistiek leider*.

Al met al gaan opleidingen journalistiek **terug naar de kern** van het vak. Journalistiekopleidingen leiden primair op voor beroepsbeoefenaars journalistiek en minder voor brede mediaprofessionals. Wat blijft is dat studenten zoveel meekrijgen dat zij ook op allerlei andere plekken in media-, communicatie- of maatschappelijke organisaties in diverse rollen van grote waarde kunnen zijn.

F.3 Mogelijkheden voor cross-overs met andere profielen/sectoren

Cross-oversamenwerkingen zijn al lang een onderdeel van het journalistieke vak. Hieronder staan verschijningsvormen en mogelijkheden genoemd van cross-samenwerkingen met andere rollen en expertises die herkenbaar zijn in de praktijk en die kunnen leiden tot meer impactvolle journalistiek.

Multidisciplinair en interprofessioneel

Samenwerking met professionals uit andere domeinen, zoals:

- Communicatie & marketing (bv. communicatie / woordvoering, marketing, metrics, datajournalistiek, audience engagement);
- Design & Kunst als het gaat om het visualiseren en vertellen van complexe verhalen op impactvolle wijze,
- ICT als het gaat om werken met data, algoritmes, AI, open-sourcebronnen, forensische architectuur;
- Bedrijfskunde als het gaat om funding en verduurzaming van initiatieven en innovaties;
- HRD als het gaat om vernieuwing van inclusieve en innovatieve redactiecultuur.

Cross-field

Samenwerking met

- maatschappelijke organisaties bijvoorbeeld uit het sociale domein,
- allerlei andere expert(s) (-groepen) als (verificatie)partners in het maatschappelijk middenveld om zicht te krijgen op een toenemende complexiteit in actuele journalistieke thema's;
- met partners die stimuleren tot betrokken burgerschap en democratie.

Internationaal & intercultureel

Cross-border samenwerkingen met journalisten uit andere landen en culturen.

F.4 Verhouding en verbijzondering LOP en (lokale) opleidingsprofielen

Het beroepsprofiel beschrijft eindkwalificaties, in verbinding met ontwikkelingen. “[De eindkwalificaties zijn] resultaten waar je niks aan mag wijzigen: het zijn de ‘randen van de zandbak’. Wel zijn deze ‘randen’ vaak dusdanig ruim dat je er voor een deel een eigen invulling aan kunt geven.” (Vernieuwenderwijs, 2021) De eindkwalificaties moeten binnen de verschillende opleidingen worden getoetst middels een door de opleiding ontworpen (afstudeer)programma. (Vernieuwenderwijs, 2021)

Elke opleiding operationaliseert op eigen wijze dit beroepsprofiel in leeruitkomsten, en leeromgeving(en voor verschillende doelgroepen) waarin er ruimte is voor:

- de werkwijze van het eigen instituut (bijvoorbeeld in het gehanteerde model voor de formulering van leeruitkomsten);
- keuzes in (mate van en vormen van) flexibilisering van het onderwijs en accenten afgestemd op de gewenste en reële doelgroep en de niveauopbouw
- vakinhoudelijke accenten en eigen profiel/historie/traditie van het instituut / de opleiding een plek te geven;
- accenten die voortkomen uit de visie op leren, begeleiden en kwaliteit en positionering en identiteit van de instelling;
- verbijzondering en verdere invulling van de BoK en de zwaarte van competentie- en kennisgebieden, door te kiezen voor eigen thema's, zolang alle eindkwalificaties gehaald worden.

G. Verantwoording

G.1 Totstandkoming LOP 2023

De Werkgroep LOP23 is in meerdere werksessies bijeengekomen. Aanvankelijk richtte zij zich op de gezamenlijke verkenning en analyse van literatuur. Deze analyse verliep deels parallel met de scenariostudie Journalistiek 2035 (Kasem, Büller, Huijten, Wannet & Van Waes, 2022) van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en de daaraan verwante studie naar de toekomst van journalistiekopleidingen Toekomstscenario's voor journalistiekonderwijs (Severijnen, Van der Heijden & De Haan, 2022). Beide studies zijn gebaseerd op uitgebreid onderzoek naar de visies en opvattingen uit het journalistieke beroepenveld, en vormen daarmee een sterke basis voor dit opleidingsprofiel.

Daarnaast is gekeken naar welke thema's er in brede zin spelen in de journalistiek, die onder andere duidelijk zichtbaar zijn bij congressen, zoals op het International Journalism Festival dat in april 2022 is gehouden in Perugia (IJF, 2022), maar ook van onderzoeken zoals van Thaeisis (2022) die technologische en maatschappelijke trends continu monitoren. .

Later verschoof de focus van de werkgroep naar het vergaren en analyseren van input van diverse mondelinge bronnen. Op de vier opleidingen zijn gesprekken gevoerd met werkveldcommissies – waarin opgeteld een zeer brede selectie afgevaardigden uit het werkveld zitting heeft – opleidings- en/of curriculumcommissies, lectoraten, docenten en managementteams. Ook is er gesproken met de Raad voor de Journalistiek en het Commissariaat voor de Media. Conceptversies zijn voorgelegd aan de diverse eerdergenoemde afgevaardigden van de opleidingen en daarnaast aan de groep Vakontwikkeling van de vakvereniging NVJ, het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en het Genootschap van Hoofdredacteuren. Hun reacties zijn waar nodig verwerkt. De conceptversies zijn in twee rondes geamendeerd geweest door de directies van de vier hbo-opleidingen journalistiek. De definitieve versie is door de directies gezamenlijk vastgesteld op 27 maart 2023

G.2 Literatuur en bronnen

Biesta, G. (2013). Responsive or Responsible? Democratic Education for the Global Networked Society. *Policy Futures in Education*, 11(6), 733–744.

<https://doi.org/10.2304/pfie.2013.11.6.733>

De Coninck, H. C. (2022). System change, not climate change. Technische Universiteit Eindhoven.

De Voogd, J. & Cuperus, R. (2021). Atlas van Afgehaakt Nederland. Over buitenstaanders en gevestigden. <https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/rapporten/2021/12/17/atlas-van-afgehaakt-nederland>

Douwes, J. (2022). De vaste contacten keren terug. Villamedia, 24 januari 2022. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.villamedia.nl/artikel/de-vaste-contracten-keren-terug/158427896-c1a033f1>.

Drok, N. (2019). Journalistic Roles, Values and Qualifications in the 21st century. How European journalism educators view the future of a profession in transition. Windesheim: Zwolle.

Europese Commissie. (2008). Uitleg van het Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren [Publicatie]. Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen. Geraadpleegd op 28 oktober 2022, van <https://europa.eu/europass/system/files/2020-05/EQF-Archives-NL.pdf>

European Higher Education Area (EHEA), waaronder

- (2018). The framework of qualifications for the European Higher Education Area [Publicatie]. Geraadpleegd op 28 oktober 2022, van http://ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/8/EHEAParis2018_Communique_AppendixIII_952778.pdf
- Overarching framework of qualifications of the EHEA - 2009. (z.d.). European Higher Education Area and Bologna Process. Geraadpleegd op 28 oktober 2022, van <http://www.ehea.info/cid102843/overarching-framework-qualifications-the-ehea-2009.html>

Evers, H. (2021). Handboek Journalistieke Ethiek. Morele dilemma's in het digitale tijdperk. Boom: Amsterdam.

Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., & Meelissen, M. R. M. (2019) Resultaten PISA-2018 in vogelvucht. Enschede: Universiteit Twente.

Haan, M. de (2022). Alumni-onderzoek HBO-bachelor Journalistiek. Ede, Christelijke Hogeschool Ede, 2022.

HBO-Monitor 2021. Geraadpleegd op 21 november 2022 via HBO-Monitor van <https://www.hbomonitor.nl>

International Journalism Festival (2022). Geraadpleegd op 10 mei 2022 via: <https://www.journalismfestival.com/programme/2022>

Kasem, I., Büller, N., Huijten, B., Wannet, K., & Van Waes, M. (2022) Journalistiek 2035, Scenariostudie. Van de Bunt Adviseurs. <https://journalistiek2035.nl/>

Kivits, N. (2022). Er is krapte op de journalistieke arbeidsmarkt: Waar blijft iedereen? Villamedia, 1 november 2022. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.villamedia.nl/artikel/er-is-krapte-op-de-journalistieke-arbeidsmarkt-waar-blijft-iedereen?lctg=150639082>

Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2021). The Elements of Journalism. 4th edition. Random House USA Inc.

Kussendrager, N., Dersjant, T., Van der Lugt, D. & Verschoor, B. (2022). Handboek Journalistiek. 7e druk. Noordhoff: Groningen.

Leushuis, P. (2022). 'Zorgen en borgen van de kwaliteit van onderwijs op basis van leeruitkomsten', presentatie door Patrick Leushuis van OCW op Hogeschool Windesheim, 14 april 2022.

NVJ (2021). Ruim de helft van mediafreelancers kon amper tot niet rondkomen in 2020. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.nvj.nl/nieuws/ruim-helft-mediafreelancers-kon-amper-tot-niet-rondkomen-2020>

Pijpers, R. (2017). Alles wat u moet weten over 21e eeuwse vaardigheden. Geraadpleegd op 10 mei 2022, van <https://www.kennisnet.nl/artikel/6648/alles-wat-u-moet-weten-over-21e-eeuwse-vaardigheden/>.

Raad van State (2022). Wet leeruitkomsten hoger onderwijs. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.raadvanstate.nl/@128187/w05-21-0385/>

Raad voor Cultuur, Adviescommissie Grensoverschrijdend gedrag (2022). Over de grens. Op weg naar een gedeelde cultuur. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.raadvoorcultuur.nl/documenten/adviezen/2022/06/21/over-de-grens>

Rijksoverheid (2019). Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/12/02/strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek>

ScienceGuide (2022). 'Wetsvoorstel voor werken met leeruitkomsten is prematuur', 31 mei 2022. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.scienceguide.nl/2022/05/wetsvoorstel-voor-werken-met-leeruitkomsten-is-premaatuur/>

SCP / Ridder, J. den, E. Josten, J. Boelhouwer en C. van Campen (2020). De sociale staat van Nederland 2020. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Severijnen, M., Van der Heijden, C. & De Haan, Y., (2022). Toekomstscenario's voor journalistiekonderwijs. <https://journalistiekonderwijs.nl/>

Studiekeuze 123. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.studiekeuze123.nl/studies/34686-journalistiek-hbo-bachelor>

Tartu Declaration 2020 | European Journalism Training Association. (z.d.). Geraadpleegd op 28 oktober 2022, van <https://www.ejta.eu/tartu-declaration-2020>

Thaesis (2022). Maatschappelijke trends. Geraadpleegd op 10 mei 2022, van <https://thaesis.nl/maatschappij100>

Vereniging Hogescholen (2019). Professionals voor morgen strategische agenda 2019-2023. Geraadpleegd op 13 april 2023, van <https://www.vereniginghogescholen.nl/kennisbank/strategische-agenda-s-vereniging-hogescholen/artikelen/professionals-voor-morgen-strategische-agenda-vereniging-hogescholen-2019-2023>

Vereniging Hogescholen (2023). Sectorplan HEO: Samen waarde creëren voor brede welvaart. Geraadpleegd op 13 april 2023, van <https://www.vereniginghogescholen.nl/kennisbank/economie/artikelen/heo-sectorplan-2023-2027>

Vereniging Hogescholen (2019). Convenant doorstroom mbo hbo mooie volgende stap in verbetering aansluiting, 5 september 2019. Geraadpleegd op 21 november 2022, van <https://www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/covenant-doorstroom-mbo-hbo-mooie-volgende-stap-in-verbetering-aansluiting>